

De Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe

Deze lesbrief gaat over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe. Om de vragen te kunnen beantwoorden, zul je vaak het internet moeten gebruiken. Veel antwoorden kun je vinden op www.slo-drenthe.nl. Veel

- Duitse soldaten vallen een bunker bij Coevorden aan.

HET BEGIN

Als Duitsland op 1 september 1939 Polen aanvalt, begint de Tweede Wereldoorlog. Nederland is in eerste instantie nog niet in paniek. Er wordt gedacht dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen. Het land heeft zich immers neutraal verklaard, wat betekent dat het niet aan een eventuele strijd wil deelnemen. Hitler trekt zich echter niet zoveel van die afspraak aan en stuurt zijn vliegtuigen op 10 mei 1940 naar zijn buurland toe. Op de eerste dag van de oorlog viel heel Zuidoost Drenthe in Duitse handen. Het Nederlandse leger trok zich zo snel mogelijk terug achter de Afsluitdijk. Voor Drenthe begon de bezetting al op 10 mei 1940.

1. Vraag

- Wat deden de Nederlandse soldaten met de bruggen toen ze zich terugtrokken?
- Waarom deden ze dat?

Hitler hoopte dat Nederland zich snel zou overgeven. Maar de Nederlandse soldaten boden meer tegenstand dan Hitler had verwacht. Vier Nederlandse militairen uit Nieuw-Amsterdam, hielden vanuit hun mitrailleursoord bij 'de brug van Goseling' (Krimbrug) bij Coevorden urenlang de Duitse opmars tegen.

De 4 soldaten geven zich over aan 300 Duitse soldaten.

2. Vraag

In Drenthe werd niet overal hard gevochten. Er stonden wel wat kazematten langs kanalen.

- Wat is een kazemat?
- Stonden er in jouw dorp ook ergens kazematten?

Op 14 mei bombardeerde Hitler Rotterdam. Op 15 mei gaf Nederland zich over, uit angst voor nog meer platgegooid gebied.

- Distributiebonnen

DAGELIJKS LEVEN

Voor de mensen veranderde het dagelijks leven al snel. Eten was 'op de bon'. Dat betekende dat je alleen nog maar voedsel mocht kopen tegen inlevering van een distributiebbon. Op die manier probeerde de overheid alle spullen eerlijk onder de mensen te verdelen. Ook moesten de ramen 's avonds verduisterd te worden, om te voorkomen dat er licht

naar buiten scheen. Geallieerde piloten zouden hier gebruik van kunnen maken om de weg te vinden. Het gemeentebestuur en burgemeester Bouma voerden netjes alles opdrachten van de Duitsers uit. Het Duitse leger wou 444 fietsen uit de gemeente Emmen hebben en Bouma zorgde ervoor dat de Duitsers ze allemaal, tot op de laatste fiets nauwkeurig, kregen.

3. Vraag

Van welke partij was burgemeester Bouma lid?

- [Oproep Arbeitseinsatz](#)

In maart 1942 was het voor de mannen tussen de 18 en 40 jaar oud afgelopen met het gewone leven. In heel Drenthe hingen pamfletten met de oproep dat deze mannen zich moesten melden voor de Arbeitseinsatz.

4. Vraag

- Wat hield de Arbeitseinsatz in?
- Waarom had Hitler Nederlandse jongens en mannen nodig?

Een groot aantal Drentse mannen gaven gehoor aan de oproep. Zij voelden er niets voor om in het land van de bezetter aan de slag te gaan en doken onder.

ONDERDUIKERS

Ze waren niet de enigen. Ook Joden moesten al snel een veilig onderkomen zoeken. Vanaf 1942 moesten ze verplicht een davidsster dragen, ter herkenning. Ze mochten toen de parken en zwembaden al niet meer in en konden alleen nog op bepaalde tijden boodschappen doen. In 1940 waren alle Joden uit overheidsdienst ontslagen. Niet veel later gaf Hitler opdracht alle Joden naar concentratiekampen te brengen. Om te ontkomen aan de gaskamers zochten veel Joden een onderduikadres.

Een kleine groep moedigen bood joden een schuilplaats aan. Jacoba Omllee verborg vier mensen

van de familie Ten Brink uit Nieuw Amsterdam in haar woning in Zuidbarge.

De gezusters Zikken verborgen het gezin van Daniel Cohen. Daar in de kleine boerderij zat het gezin veilig aan de Valtherweg.

Bertus Zefat had ook joden verborgen maar is later door de Duitsers vermoord. Hij heeft de verborgen joden nooit verraden.

Onderduikershol Valthe

5. Vraag

Zou jij Joden hebben durven helpen tijdens de oorlog?

6. Vraag

Waarom hadden de Duitsers vaak Nederlandse NSB'ers bij zich als ze mensen oppakten?

NSB EN DE CRISIS

7. Vraag

- Waar stonden de letters NSB voor?
- Zoek op het internet wat voor partij de NSB was. Je kunt hiervoor bijvoorbeeld gebruik maken van de website www.verzetsmuseum.org.

[Huis van een Duitsgezinde is besmeurd met verf. In deze winkel zit nu sportschool Extension in Klazienaveen](#)

Al voor de oorlog had de NSB aardig wat leden. Ook mensen in Zuidoost Drenthe voelden zich aangetrokken tot de partij. Veel van hen geloofden de ideeën, maar er waren ook mensen lid geworden omdat ze dachten dat de NSB beter voor hun kon zorgen. Er was namelijk sprake van een heftige

economische crisis in de jaren dertig en veel mensen waren werkloos en veel boeren waren erg arm.

8. Vraag

Een derde deel van de NSB'ers woonde in Zuidoost Drenthe. 27 Drentse gemeenten hadden zelfs een NSB-burgemeester.

- Waarom stemden sommige Drenten op de NSB?
- Welke rol zou de armoede hebben gespeeld in Drenthe en de NSB?

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog zat een half miljoen Nederlanders zonder werk. Dat was geen pretje. Voor de oorlog kregen werklozen een uitkering van vijftien gulden per week, voor een gezin met twee kinderen. In ruil daarvoor moesten ze aan de slag in werkverschaffingsprojecten. In Emmen werd onder andere de Emmerdennen aangepland. Echt werkeloos waren de werklozen dus niet.

9. Vraag

- Waarom werden de mensen met een uitkering aan het werk gezet?
- Denk je dat dit een goede maatregel was? Waarom?

10. Vraag

Als er nu een werkverschaffingsproject zou worden gestart en jij zat in de gemeenteraad van Emmen, wat zou jij dan laten aanleggen of verbeteren? Waarom?

VERZET

Eind juli 1943 werd NSB Burgemeester Bisschop van de gemeente Schoonebeek neergeschoten. Hij zag vanuit zijn werkkamer dat twee mannen van een motorfiets stapten en een restaurant binnengingen. Maar je kon bijna geen benzine meer krijgen, dus dat vond de burgemeester vreemd. Hij zei tegen een agent om de mannen meteen bij hem te brengen om de persoonsbewijzen controleren. Een van de mannen ging nog vlug even naar het toilet om zijn pistool schietklaar te maken. Toen de burgemeester vroeg wat ze hier deden, antwoordden ze: 'Wij zijn hier in opdracht van de CCD (Crisis Controle Dienst)'. Toen de burgemeester opstond om de papieren te controleren, werd hij meteen in de borst geschoten.

Agent Oostindiën, ook een NSB'er, werd ook neergeschoten.

Ook de goede, betrouwbare agent De Boer werd dodelijk getroffen. De beide KP'ers gingen er snel vandoor.

11. Vraag

Wist jij dat er in Schoonebeek een aanslag is gepleegd op de foute burgemeester? Waarom zouden ze dat gedaan hebben?

OORLOG IN DE LUCHT

Op zondag 21 december 1941 vloog een Hampden over Nederland heen op weg naar Noord-Duitsland. Maar een uur nadat de Hampden opgestegen was, werd de missie afgeblazen vanwege het slechte weer in Duitsland. Maar de bommenwerper heeft dat bericht nooit ontvangen!

Links zit Hartgroves, één van de Britten die opgepakt werd.

Boven Oldenburg werd de neus van het toestel geraakt door een Flakgranaat en navigator / bombardier Anthony Carter komt daarbij om het leven.

Sterk beschadigt vliegt het vliegtuig terug naar huis. Maar vlak bij Schoonebeek stopt één van de motoren ermee.

De bemanning besluit om dan een noodlanding te maken. Daarna worden ze snel gevangen genomen en wordt Anthony Carter op het kerkhof begraven.

12. Vraag

Heb jij het graf van Anthony Carter wel eens gezien?

OORLOG IN DE LUCHT

Soms kan zelfs een parachute je leven niet meer redden.

Op 22 april begon de Mosquito RS532 aan een bijzondere missie. Vlieg naar het zuiden van Hamburg en verwoest al het treinverkeer, gewone verkeer en alle Duitse legervoertuigen die je daar tegenkomt. Maar boven Hamburg raakte beschadigd door Flakgranaten of een Duits jachtvliegtuig.

Op de terugweg vloog het vliegtuig in brand! De beide bemanningsleden probeerden uit hun toestel te springen met hun parachute.

Maar het toestel had al flink wat hoogte verloren. Toen de beide mannen uit hun vliegtuigsprongen, ging hun parachute niet goed meer open doordat ze al te laag zaten.

George Nowell en John Haugh liggen nu op het kerkhof van Schoonebeek begraven.

• Poolse tank in Drenthe

13. vraag

Weet jij hoeveel geallieerden er nu nog in Schoonebeek begraven zijn?

14.vraag

Kun jij ontdekken uit welk land George Nowell en John Haugh vandaan komen?

BEVRIJDING

Na Dolle Dinsdag vluchtten duizenden NSB'ers naar het noorden en oosten. Op 2 januari 1945 vestigde generaal Christiansen, opperbevelhebber van de Duitse Wehrmacht zich in Emmen.

Het Duitse leger begon zich steeds meer terug te trekken. Op Goede Vrijdag probeerde een Duitse officier, met een kar vol koffers, stilletjes de grens over te steken.

Soms rijdt er nog een Duitse auto langs. Maar dit doen ze alleen 's nachts. Ze zijn erg bang voor de geallieerde vliegtuigen die steeds rondvliegen.

Af en toe steekt een Duitse patrouille de kanalen over om in Schoonebeek te gaan kijken.

Maandag 9 April komt klinkt er een waarschuwing, want vanuit de richting Nieuw Amsterdam nadert weer een Duitse patrouille.

Even later beginnen de mitrailleurs te knetteren maar na een klein kwartier is alles weer rustig.

De Duitsers willen weten hoeveel geallieerden er in Schoonebeek zitten. Maar op precies datzelfde moment

naderde vanuit Coevorden zes geallieerde tanks.

De Duitsers sloegen op de vlucht met de fiets. Maar de tanks hadden ze al snel ingehaald. Bij de schietpartij sneuvelde één Duitsers, de rest gaf zich over.

De volgende dag trokken de geallieerden verder naar het noorden en was de gemeente Schoonebeek bevrijd. Toen de eerste geallieerden door de straten reden, werden ze door de Drenten in het Engels begroet. Daar hadden de mensen goed op geoefend! "Hello, thank you!"

Maar wat schrokken de Drenten toen de soldaten in het Duits antwoorden! Deze Polen spraken beter Duits dan Engels.

Dat was schrikken!

15. vraag

Wat zou jij als eerste doen na de bevrijding?